

Ministerie van OCW
t.a.v. de minister van Onderwijs, dhr. D. Wiersma
Postbus 16375
2500 BJ Den Haag

Stichting Platforms VMBO
Postbus 59
7630 AB Ootmarsum

T 030 7670068
info@platformsvmbo.nl

Datum

20 september 2022

Telefoonnummer

06 10118341

Betreft

Advies beroepsgerichte
programma's vmbo 2

Ons kenmerk

SPV-22-800

E-mail

j.kerkhoffs@platformsvmbo.nl

Geachte minister Wiersma

Graag maken we gebruik van de gelegenheid om ons advies over de beroepsgerichte programma's in het vmbo, zoals we dat op 8 februari van dit jaar aan u hebben uitgebracht, nader toe te lichten. Tussen maart en juli 2022 hebben wij met verschillende groepen mensen, over dit advies gesproken, onder andere tijdens de managementdag van SPV, waarbij bijna 200 leidinggevenden in het vmbo aanwezig waren en tijdens de CVI conferentie in Den Haag, waarbij ongeveer 100 mensen uit het mbo aanwezig waren. Bij alle gelegenheden werd het advies positief ontvangen en gaven mensen aan graag mee te willen denken over de uitwerking van dit advies.

In de bijgevoegde verdere uitwerking van het advies geven wij antwoord op de verdiepende vragen die u gesteld heeft. Wij werken de antwoorden echter niet tot in detail uit, omdat wij denken dat het belangrijk is om met elkaar in gesprek te gaan over de toekomst van het beroepsgerichte vmbo. Ook vinden wij dat er ruimte moet blijven voor nader onderzoek én voor het samen met het werkveld doorontwikkelen van het vmbo. Bij de doorontwikkeling van het beroepsgerichte vmbo adviseren we u het onderwijsveld voortdurend mee te nemen en duidelijk te communiceren. Het vmbo heeft hier, met de ontwikkeling van de beroepsgerichte profielen, een traditie in die we graag voortzetten. SPV neemt hierin, in nauwe afstemming met uw ministerie, graag het voortouw.

Met vriendelijke groet

Jan van Nierop
Vertrekkend voorzitter SPV

Arjen Daelmans
Vanaf 1 oktober 2022 voorzitter SPV

Cc Roel Endert, Jeroen de Weger
VO-raad, MBO Raad, Platform TL, Sectorraad PRO, VNO-NCW

www.platformsvmbo.nl

Verdiepende vragen

Trends en ontwikkelingen

Tijdens de bijeenkomsten onder leiding van de Argumentenfabriek in februari 2020 is er uitgebreid aandacht geweest voor trends en ontwikkelingen. Met als centrale vraag: “welke trends en ontwikkelingen verwacht u in en rond de wereld van het beroepsonderwijs richting 2030?”

Bij de bijeenkomsten onder leiding van de Argumentenfabriek waren mensen aanwezig vanuit het onderwijs (LAKS, vmbo, mbo) het bedrijfsleven, de wetenschap en onderwijsondersteuningsorganisaties.

Van de bespreking is ‘verslag’ gelegd (in de vorm van tekeningen en in de vorm van een trends- en factorenkaart van de Argumentenfabriek). Deze verslagen zijn als bijlage bij deze brief gevoegd.

In de besprekingen zijn, op hoofdlijnen, de volgende trends en ontwikkelingen genoemd¹:

- Ontwikkelingen op de arbeidsmarkt
- Digitalisering binnen en buiten het onderwijs
- Leerlingen:
 - toenemende druk om te presteren
 - wens om anders te leren/behoefte aan maatwerk, maken van eigen keuzes
- Samenleving:
 - demografische ontwikkelingen
 - betrokkenheid van de samenleving bij het onderwijs
 - deskundigheid van beslissers (bestuurders, politici) met betrekking tot het vmbo staat onder druk
- Onderwijs
 - Invulling van vmbo wordt door meerdere partijen beïnvloed
 - Structuur en examinering
 - Overgangen
 - Aansluiting van inhoud op behoeften
- Overig:
 - Verstedelijking/kloof stad - platteland
 - Snelle innovaties
 - Houdbaarheid schoolgebouwen
 - Docententekort

Het DB van SPV heeft, samen met enkele externen, in juni 2020 besproken welke trends en ontwikkelingen het meest van belang en van invloed zijn op de ontwikkeling van het vmbo in de toekomst. De focus kwam daarbij te liggen op drie trends en ontwikkelingen:

- Digitalisering
- Maatwerk
- Relatie onderwijs – arbeidsmarkt (‘de snel veranderende arbeidsmarkt’)

Deze ontwikkelingen zijn meegenomen in het advies dat SPV in februari 2022 heeft uitgebracht aan OCW.

Daarnaast is er in het advies aandacht voor:

- Samenwerking tussen scholen: vmbo onderling, vmbo – mbo en po – vmbo. De samenwerking vmbo – mbo wordt vanuit de overheid gestimuleerd door het programma doorlopende leerroutes Sterk Beroepsonderwijs.
- Leerlingdaling: onder andere door demografische ontwikkelingen kiezen er steeds minder leerlingen voor het vmbo. Daarnaast is er sprake van ‘opwaartse druk’ onder de noemer ‘kansrijk adviseren’.
- De veranderende wereld en de vaardigheden die leerlingen nodig hebben, zoals flexibiliteit, sociale vaardigheden, ondernemerschap.

De genoemde ontwikkelingen vragen nieuwe competenties en kennis van zowel leerlingen als docenten en schoolleiders en een flexibel onderwijsaanbod waarmee snel op nieuwe ontwikkelingen ingespeeld kan worden.

Buitenschools leren

Een algemeen bekend gezegde, oorspronkelijk afkomstig uit de Afrikaanse cultuur luidt: ‘It takes a village to raise a child’

¹ Er is onderzoek gedaan naar de genoemde trends en ontwikkelingen, deze onderzoeken moeten bij de doorontwikkeling van de beroepsgerichte programma's in het vmbo betrokken worden.

Scholing van leerlingen is niet alleen de taak van de school. Juist bij beroepsgericht onderwijs² (oriënterend of voorbereidend) is het van groot belang dat leerlingen kennismaken met de maatschappelijke en beroepscontext waarin beroepen worden uitgevoerd. Samenwerking met het regionaal bedrijfsleven, maatschappelijke instellingen en organisaties, is daarbij een must. Niet alleen om leerlingen kennis te laten maken met actuele ontwikkelingen in branches waarnaar hun belangstelling naar uitgaat, maar ook om leerlingen in staat te stellen echte ervaringen op te doen en om op basis van deze echte ervaringen keuzes te maken.

Opleiden van leerlingen is, ook in het vmbo, een gezamenlijke (regionale) verantwoordelijkheid van onderwijs (v(s)o én mbo) en bedrijfsleven³. Met de samenwerking tussen onderwijs en (regionaal) bedrijfsleven is door veel vmbo-scholen ervaring opgedaan, maar deze samenwerking is nog niet altijd vanzelfsprekend en van de beoogde kwaliteit. Samen met het bedrijfsleven en de overheid moet verkend worden welke maatregelen genomen kunnen worden om het bedrijfsleven te stimuleren, om samen met het onderwijs, leerlingen structureel kennis te laten maken met de wereld van arbeid en beroep. Dit kan bijvoorbeeld door financiële prikkels (bijvoorbeeld in de vorm van belastingmaatregelen) en voorlichting. Belangrijk daarbij is dat het onderwijs verantwoordelijk is en blijft voor de leerling en hetgeen de leerling leert. Voor het gezamenlijk vormgeven en afsluiten van het onderwijsprogramma dienen kwaliteitskaders opgesteld te worden. In eventuele toetsing blijft het onderwijs eindverantwoordelijk.

Om de samenwerking tussen onderwijs en bedrijfsleven soepel te laten verlopen is het belangrijk docenten hierbij te ondersteunen in de vorm van scholing met betrekking tot het opbouwen en onderhouden van regionale netwerken.

Docenten (en begeleiders) zijn soms handelingsverlegen om buitenschoolse ervaringen te koppelen aan Loopbaanontwikkeling en begeleiding (LOB) en het maken van keuzes van leerlingen, met andere woorden om binnen- en buitenschools leren structureel met elkaar te verbinden. Ook hierop moet scholing/ondersteuning georganiseerd worden.

Het kan raadzaam zijn samenwerking tussen onderwijs en bedrijfsleven verplicht te stellen, bijvoorbeeld door dit op te nemen in examenprogramma's (zoals nu voor de nieuwe leerweg in de concept examenprogramma's voor de praktijkgerichte programma's staat verwoord: 'De leerling werkt doelgericht aan praktische en realistische opdrachten van externe opdrachtgevers).

Opname van samenwerking met de omgeving in examenprogramma's kan een (externe) prikkel zijn om samen te werken voor scholen waarbij dit niet vanzelfsprekend gebeurt.

Beroepsgerichte profielen

In de visie van SPV worden er beroepsgerichte programma's ontwikkeld die bestaan uit:

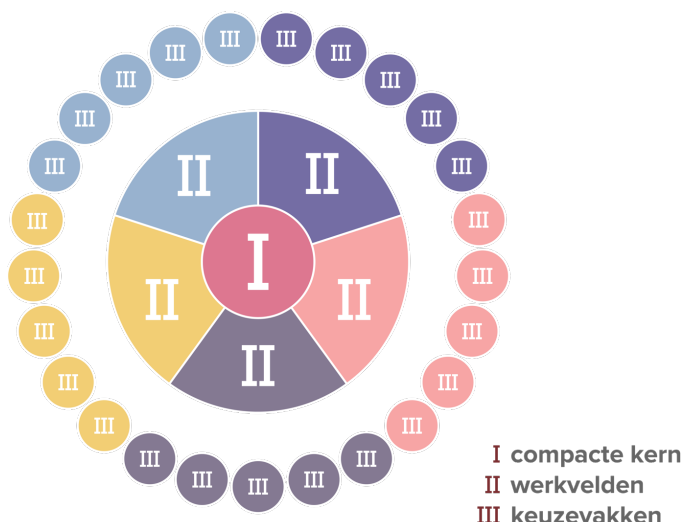
- I. een compacte kern met basisvaardigheden (vergelijkbaar met kern A en C beroepsgerichte examenprogramma's, domein A, B, C en F van de praktijkgerichte examenprogramma's)
- II. modules/werkvelden met daarin de kern van een verzameling profielen/werkvelden (vergelijkbaar met kern B van de beroepsgerichte examenprogramma's en domein D van de praktijkgerichte examenprogramma's).
- III. een groot aantal beroepsgerichte keuzevakken (vergelijkbaar met de profielmodules en keuzevakken zoals ze nu bekend zijn in de beroepsgerichte examenprogramma's. Deze worden samen met het mbo ontwikkeld en geactualiseerd als daartoe aanleiding is).

Uitwerking

- een leerling in het vmbo volgt altijd de compacte kern met basisvaardigheden (I), deze wordt altijd aangeboden in combinatie met werkvelden én/of keuzevakken
- afhankelijk van de interesse van de leerling en het verloop van zijn LOB-proces (oriënterend of verdiepend) volgt de leerling:
 - óf één werkveld (II) en keuzevakken (III)
 - óf meer werkvelden (II) en keuzevakken (III)
 - óf meer werkvelden (II)
- Landelijk wordt bepaald hoeveel 'eenheden' (werkvelden en/of keuzevakken) een leerling minimaal moet volgen binnen een leerweg.

² Waar in deze notitie 'beroepsgericht onderwijs' staat bedoelen we Kennismaking met de echte beroepspraktijk in de vorm van beroepsvoorbereidend, beroepsoriënterend of praktijkgericht onderwijs

³ Waar 'bedrijfsleven' staat worden alle organisaties genoemd waar arbeid verricht wordt, ook maatschappelijke organisaties en maatschappelijke instellingen

Uitgangspunten:

- De school bepaalt het aanbod en op basis van dit aanbod kunnen leerlingen keuzes maken. Welke werkvelden en keuzevakken een school aan kan en mag bieden moet onderwerp van onderzoek zijn. Enerzijds is er iets te zeggen voor de huidige licentiestructuur, maar anderzijds beperkt deze scholen en leerlingen in hun aanbod en keuzemogelijkheden. Onderzocht moet worden of het mogelijk is te komen tot een set kwaliteitscriteria waaraan het aanbod van scholen moet voldoen.
- Voor het aanbieden van keuzevakken moet een school zelf beschikken over een passende outillage en bekwaame docenten of samenwerken met het regionaal mbo en/of bedrijfsleven/bedrijfsscholen waar keuzevakken deels of geheel, onder verantwoordelijkheid van de vmbo-school, aangeboden kunnen worden.
- Gestreefd moet worden naar een bij de regio passend aanbod van werkvelden en keuzevakken dat tot stand komt in regionaal overleg waarbij onderwijs en regionaal bedrijfsleven betrokken zijn.
- Eenheden in (II) en (III) zijn herkenbaar en concreet uitgewerkt in examenprogramma's, zodat ze houvast bieden aan docenten bij het vormgeven van het onderwijs.
- Landelijk wordt bepaald hoeveel eenheden een leerling tenminste gevolgd moet hebben om de opleiding af te kunnen sluiten c.q. door te kunnen stromen naar het mbo. Dit zou afhankelijk kunnen zijn van de leerweg die een leerling volgt.
- Keuzevakken worden samen met het mbo ontwikkeld en kunnen passen in een doorlopende leerlijn beroepsonderwijs (keuzevakken en mbo-programmaonderdelen kunnen daarbij op elkaar aansluiten).

In samenwerking met het mbo wordt onderzocht hoe de voorgestelde invulling van het beroepsgerichte programma zo vormgegeven kan worden dat deze voor scholen organiseerbaar is en kan leiden tot doorlopende leerlijn/leerroutes voor leerlingen.

Programmadifferentiatie/doorlopende leerroutes en geïntegreerde opleidingen

In het advies wordt dit flexibiliteit op niveau genoemd.

Uitgangspunt:

- Beroepsonderwijs is kwalificerend.
- Onder competenties worden niet alleen algemene basisvaardigheden verstaan, maar ook beroepsvaardigheden (ontwerpen, creëren, maken, vermarkten).
- Leerlingen bepalen zelf (samen met de school) of ze zich in de breedte of de diepte willen ontwikkelen.

Uitwerking:

- Een leerling volgt niet één leerweg, maar het vmbo (of fase 1 van zijn beroepsopleidingsroute) en afhankelijk van zijn wensen, capaciteiten en mogelijkheden sluit hij vakken op verschillende niveaus

af (dit kan uiteenlopen van vmbo basisberoepsgericht tot en met vwo en wordt niet beperkt door de leerweg die de leerling volgt).

- Er is geen strikte scheiding tussen vmbo en mbo, opleidingen gaan 'vloeiend in elkaar over', doel is voor alle leerlingen: het behalen van minimaal een startkwalificatie.
- Er bestaan doorlopende leerroutes, niet alleen onderwijsinhoudelijk maar ook pedagogisch didactisch

Vmbo en mbo bepalen samen met de leerling, op basis van zijn doorstroomportfolio en eventueel assessments wanneer een leerling overstapt van oriëntatie en voorbereiding naar een beroepsopleiding.

- Voorwaarde om dit voorstel te kunnen realiseren is dat het beroepsonderwijs maatwerk kan leveren (bijv. te beginnen met 'massa-maatwerk' waarbij studenten die een werkveld hebben gevolgd bij elkaar in de klas komen). Dit vraagt van docenten (vmbo én mbo) goede differentiatie vaardigheden waar ondersteuning voor geboden moet worden.
- De organiseerbaarheid van dit voorstel moet, in samenwerking met het mbo, verder uitgewerkt worden. Centraal staat daarbij de vraag welke randvoorwaarden van belang zijn bij de vormgeving van 'flexibiliteit op niveau'.

We vragen hierbij speciaal aandacht voor de, groeiende, groep leerlingen (jongeren in een kwetsbare positie) waarvoor onderwijs geen passend concept is. Jongeren die liever in het bedrijfsleven willen leren door 'te doen'. Graag gaan we met u op zoek naar mogelijkheden om ook deze jongeren, in maatwerktrajecten en in samenwerking tussen onderwijs en regionaal bedrijfsleven, tot een startkwalificatie te brengen.

NB Diplomerings in het verleden op a, b, c of d niveau (of combinaties) was in het vbo gericht op doorstroom en daarmee dus niet vergelijkbaar met het voorstel voor een maatwerkdiploma.